

SATICI HİLELERİ

Dr. Banu TARHAN MENGİ*

ÖZET

İşletmelerde ciddi zararlara neden olan hile olayları, işletmelerin çalışanları, yöneticileri, müşterileri ve satıcıları tarafından gerçekleştirilebilir. Satıcılar tarafından gerçekleştirilen hilelerde işletmeye satış yapan taraf, işletmeye karşı gerçekleştireceği hileyi kendi başına yapabilmekte ve işletmeye zarar verebilmektedir. Bunun dışında satıcılar aynı hileleri, işletme içinden bir çalışan ile işbirliği gerçekleştirerek de hayata geçirebilmekte ve işletmelere çok büyük çaplı zararlar verebilmektedirler. İşletme çalışanının satıcıya yardım etmesi sonunda elde edeceği menfaat beklentisi, satıcı tarafından gerçekleştirilen hilenin hem daha kolay gerçekleştirilmesini hem de sonrasında, iyi gizlenmesini sağlamaktadır. Satıcı hileleri, işletmeye yüksek -şişirilmiş- faturalama yapılması, anlaşılan maldan daha düşük kaliteli bir malın teslim edilmesi, aynı satış işlemine ilişkin birden fazla kez faturalama yapılması, faturada belirtilen malın eksik teslim edilmesi ve gerçekte sipariş edilmemiş veya sevk edilmiş mallar için fatura düzenleyerek işletmeye gönderilmesi şekillerinde gerçekleştirilebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hile, Satıcı Hileleri

Vendor Fraud

ABSTRACT

Fraudulent acts may be initiated by a corporation's employees, managers, customers, and vendors. Fraudulent acts by vendors may either be committed individually or in cooperation with employees of an enterprise. An employee receiving a personal benefit on such a fraud act may facilitate a vendor commit fraud and hide any trace of such act. Such frauds give even more damage to an enterprise. Several potential ways of a fraudulent activity performed by a vendor is sending inflated invoices to a customer enterprise, delivering goods having quality lower than previously agreed upon, sending multiple invoices for a single transaction, delivering goods in smaller amounts than specified on invoice, and preparing invoice for goods that haven't been ordered or delivered.

Keywords: Fraud, Vendor Fraud

* Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Finansman Anabilim Dalı, Öğretim Görevlisi

1. GİRİŞ

Son yıllarda ortaya çıkan işletme skandalları ile birlikte denetçilere hile konusunda önemli görevler yüklenmiştir. Özellikle SAS No.82'nin ortaya çıkışı ile birlikte denetçilerin sorumluluk alanları genişletilerek, finansal tablolarda yer alan önemli hataları belirleme yükümlülüğünün dışına çıkılmış ve denetçiye bir görev daha yüklenmiştir. İşletmenin mali tablolarının hileli işlemlerden etkilenip etkilenmediğini de belirlemek. Denetçilerin sorumluluk alanlarının genişlemesine neden olan bu yeni görev, hile konusunda yapılan çalışmalarda artış gerekliliğini de beraberinde getirmiş ve bu nedenle denetçilerin ortaya çıkarmaları gereken hile türlerine ilişkin çalışmalar hız kazanmıştır.

Hilelerin ortaya çıkartılması sürecinde denetçiler, hileli işlemlerin taraflarca tek başına yürütülüyor olma ihtimalinin yanında, işletme çalışanlarının işbirliğiyle yürütüyor olma ihtimali de göz önünde bulundurmak durumundadırlar. İşbirliği ile gerçekleştirilen hilelerin, tek taraflı gerçekleştirilen hilelere oranla çok daha yüksek tutarlı zararlara neden olacağı belirtilmelidir. Bu çalışmanın amacı, işletmelere çok ciddi zararlar veren satıcı hile türlerinin açıklanması, bu hile türlerine ilişkin kırmızı bayrakların belirtilmesi, bu tür hilelerin engellenmesi ve ortaya çıkarılması hakkında bilgi verilmesidir.

Çalışmada ele alınan satıcı hilelerinin ortak noktası, hilenin satıcı tarafından gerçekleştirilmesi, işbirliğinin söz konusu olması durumunda ise hileye ilişkin teklifin satıcıdan gelmesi, işletme çalışanının da satıcıya, gerçekleştirilecek hile konusunda bir menfaat karşılığında yardım etmesidir. İşletme çalışanları tarafından gerçekleştirilen, satıcıların verilerinin olduğu şekilde ya da değiştirilerek, bilgisi dışında kullanıldığı durumlar ve işletme çalışanlarınca hayali satıcı-

lar yaratılarak işletmeden gereksiz kaynak çıkışına neden olunan türdeki hileler çalışan hilesi kapsamında bulunduğundan bu tür hilelere çalışma içerisinde yer verilmeyecektir.

Satıcılar hileli işlemlerini bir işin alınması sırasında -ihale süreci içerisinde- gerçekleştirebildikleri gibi, işin alımı ile birlikte yapılan anlaşmalar ardından da gerçekleştirebilmektedirler. Çalışma, işin alımı sırasında-ihale sürecinde gerçekleştirilen hileleri kapsamamaktadır.

Ayrıca belirtilmelidir ki, işletmelerde satıcılar tarafından gerçekleştirilen hileli eylemlerin tamamı kamu kurumlarına da yönlilebilmekte ve kamu kurumları için de bir tehdit oluşturmaktadır. Ancak çalışmanın içerisinde bu hile türünde kurban olarak adlandırılan taraf “işletme”dir.

Bu amaçlara yönelik olarak, çalışmanın ikinci bölümünde hile kavramı ve türleri kısaca açıklandıktan sonra satıcı hilelerinin kapsamına odaklanılmıştır. Üçüncü bölüm satıcıların işletme içerisinden herhangi bir çalışan ile işbirliğine girerek veya yalnız olarak gerçekleştirebilecekleri hile türlerinin açıklanmasına ayrılmış, her bir durumda ortaya çıkabilecek kırmızı bayraklar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmadaki üçüncü bölümde satıcı hilelerinin mümkün olduğunca azaltılabilmesi için alınması gereken önlemler üzerinde durulmuş, dördüncü bölümde ise satıcılar tarafından gerçekleştirilen hilelerin ortaya çıkarılması sürecinde yapılması gereken çalışmalar açıklanmıştır.

2. Hile Kavramı ve Satıcı Hileleri

Hile, kasıtlı biçimde ve gizlice sürdürülen, hile yapan kişinin kendisine bir yarar sağlama esasına dayalı, kurbanın bir şekilde aldattıldığı ve zarar gördüğü eylem olarak tanımlanabilir.¹

¹ Bozkurt, Nejat, **İşletmelerin Kara Deliği Hile Çalışan Hileleri**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2009, s. 60.

Hilenin türleri incelendiğinde ise karşımıza temel beş tür hile çıkmaktadır. *Çalışan hileleri*, işletme çalışanlarının işletmenin varlıklarına el koyarak veya kuraldışı kullanarak işverene zarar vermesidir. *Yönetim hileleri*, işletmenin mali tablolarının olduğundan farklı gösterilmesi ile ortaya çıkan hilelerdir. *Yatırım hileleri*, yatırımcıların değersiz veya hiç gerçekleştirilmeyen yatırımlara para yatırmasının sağlanması yoluyla yapılır. *Müşteri hileleri*, müşterilerin mal aldıkları işletmelere karşı yaptıkları hilelerdir. *Satıcı*

hileleri ise, mal ve hizmet satışı yapan işletmeler tarafından, bu mal veya hizmeti satın alan taraflara karşı işletme dışından gerçekleştirilen hileli eylemlerdir. Satıcı hileleri özel sektör işletmelerine yönelik olarak gerçekleştirilebildiği gibi tüm dünyada kamu kurumlarına karşı da sıkça gerçekleştirilen eylemlerdir.^{2,3} Hile türleri, bir tablo aracılığı ile hileyi yapan, hilenin kurbanı ve yapılış şekilleri açısından kısaca şu şekilde sınıflandırılabilir.⁴

HİLE TÜRÜ	KURBAN	HİLEYİ YAPAN	AÇIKLAMA
Çalışan Hileri	İşveren	Çalışanlar	Çalışanlar hırsızlık yaparlar.
Yönetim Hileleri	Mali Tablo İlgilileri	Tepe Yöneticileri	Mali talolar olduğundan iyi veya kötü gösterilir.
Yatırım Hileleri	Yatırımcılar	Bireyler	Gerçek olmayan yatırımlara para yatırılması sağlanır.
Satıcı Hileleri	Alım Yapan İşletmeler	Satıcılar	Alım yapan işletmelere zarar verilmesi hedeflenir.
Müşteri Hileleri	Satış Yapan İşletmeler	Müşteriler	Satıcıların aldatılması esasına dayanır.

² Bozkurt, Nejat, a.g.e., 2009, s. 64-66.

³ Silverstone, Howard ve Sheetz, Michael, **Forensic Accounting and Fraud Investigation for Non-Experts**, John Wiley & Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2007, s. 66.

⁴ Albrecht, W.Steve ve Albrecht, Chad O., **Fraud Examination**, Thomson South-Western, USA, 2003, s.8.

Satıcı hilelerinin kapsamı oldukça geniştir. Satıcı hileleri işletmeye yüksek -şişirilmiş- faturalama yapılması, anlaşılan malın altında kaliteye sahip bir malın teslim edilmesi, aynı satış işlemine ilişkin birden fazla kez faturalama yapılması, faturada belirtilen malın eksik teslim edilmesi ve gerçekte sipariş edilmemiş veya sevkedilmemiş mallar için fatura düzenleyerek işletmeye gönderilmesi gibi şekillerde gerçekleştirilebilir. Hileli işlemlere karışan satıcılar mal ve/veya hizmet satacakları işletmenin kendi çalışanlarını da kendi gerçekleştirdikleri hilenin bir parçası konumuna getirerek işletmenin iç kontrol yapısının hileleri önleyici etkisini ortadan kaldırmayı hedefleyebilirler.⁵

O halde, satıcı hilelerinin, hileyi gerçekleştiren taraf sayısı dikkate alındığında iki şekilde ortaya çıktığı belirtilebilir. Bunlardan ilkinde satıcı hileyi tek başına tamamlamakta ikincisinde ise, işletme içerisinde bir çalışan ile işbirliği sürecine girmek suretiyle gerçekleştirmektedir.^{6,7} Bir satıcının mal ve/veya hizmet sattığı işletmenin bir çalışanı ile işbirliği içerisinde girmesi, ilgili çalışana rüşvet vermesi ve böylelikle gerçekleştirmek istediği işlemde kendisine bir menfaat sağlaması, bu tarz hilelerin temelini oluşturur.⁸ Örneğin, bir işletme çalışanı satıcıdan aldığı rüşvete karşılık ilgili satıcı tarafından işletmeye

gönderilen gerçek dışı bir işleme ait faturanın, işletme tarafından ödenmesini sağlayabilir. İşletme çalışanları bu gibi işlemleri gerçekleştirebilmek için satıcılardan rüşvet olarak nakit para alabilecekleri gibi, biraz daha dolaylı biçimde, fiyatlar üzerinden indirim almak ve farkı kendi hesabına aktarmak, bir tanıdığını işe yerleştirmek, ilerleyen dönemlerde ilgili satıcı işletmede iş sözü almak, kendisine sunulan pahallı tatil imkanlarını değerlendirmek gibi şekillerde de fayda sağlayabilirler.^{9,10} Asli görevi, dürüst biçimde işletmeye her hangi bir mal veya hizmet alımında en iyi koşulları sağlamak ve işletmenin zarar görmesine engel olmak olan çalışan, rüşvetin işin içerisine girmesi ile satıcının gerçekleştirmek istediği eylemlere göz yumar hale gelebilmektedir. Bu durumda tek zarar gören taraf işletmedir ve^{11,12} satıcı hilelerinde bir işletmenin karşılaşabileceği en büyük zararlar, çalışanlarının satıcılar ile işbirliği içerisinde girdiği durumlarda ortaya çıkmaktadır.¹³

Herhangi bir işletme çalışanının satıcıdan rüşvet alması durumu ilk bakışta işletme üzerinde çok fazla bir zarara neden olmuyor gibi görünse bile zaman içerisinde bu durum işletmeye çok ciddi zararlar verir. Satıcı ile dialog içerisinde bulunan ve satıcıdan rüşvetini de alan kişi, en iyi malı, en uygun fiyata, en uygun koşullarda

- 5 Olsen, William P., **Anti-Corruption Handbook : How to Protect Your Business in the Global Marketplace**, Wiley Hoboken, New Jersey, 2010, s.134.
- 6 Albrecht, W.Steve ve Albrecht, Chad O., **Fraud Examination**, Thomson South Western, USA, 2003, s.10.
- 7 Regan, David O', **Auditor's Dictionary**, John Wiley & Sons Inc. Hoboken, New Jersey, 2004. s.122.
- 8 Singleton, Tommy ve Singleton, Aaron ve Bologna, Jack ve Lindquist, Robert, **Fraud Auditing and Forensic Accounting**, 3rd edition, John Wiley & Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2006, s. 100.
- 9 Trainor, Charles K., "Vetting Your Vendors", **American School Board Journal**, Temmuz 2009, Vol. 196, Issue 7, s. 43.
- 10 Albrecht, W.Steve ve Albrecht, Chad O., a.g.e., s. 437.
- 11 Coenen, Tracy, **Essentials of Corporate Fraud**, John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey, 2008, s. 87.
- 12 Elder, Randal J. ve Beasley, Mark S. ve Arens, Alvin A., **Auditing And Assurance Services**, 13th edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2010, s. 347.
- 13 Schaeffer, Mary S., **Fraud in Accounts Payable: How to Prevent It**, John Wiley & Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2008, s.201.

temin edebiliyor olsa da, işletme, çalışanının satıcıdan aldığı rüşvetin bedelini bir tarihte, bir şekilde mutlaka ödeyecektir. O halde satıcı hilelerinin verilebileceği zararlar açısından yapılacak değerlendirmede, satıcı hilelerinin işletme içerisinden bir kişi ile birlikte gerçekleştirdiği zaman işletmelere çok daha fazla zarar verebileceği söylenebilir.

Şu nokta da gözden kaçırılmamalıdır, gerçekleştirilen bu tarz işbirliklerinde, her iki taraf hilenin gerçekleştirilmesinde gönüllü olabileceği gibi satıcı tarafın masum olduğu durumlar da olabilir. Bazen işletme çalışanları satıcı işletmeden kanundışı biçimde rüşvet talep ederek veya farklı tür kanundışı eylemlere karışmaya zorlayarak satıcıyı hile olayına karışmaya mecbur bırakabilmektedirler. Satıcı işletme ticari ilişkilerinin zarar görmemesi için bu duruma karşı koyamamaktadır. Böyle bir durumda, işletmenin satıcılarına hitaben yollayacağı ve işletmenin hertürlü hediye ve rüşvete ilişkin politikalarını açıklayan bir mektup, işletme personelinin rüşvet ve hediye talep etmesine ilişkin durumun işletme tarafından benimsenmediğinin satıcılara açıkça bildirilmesi için iyi bir yöntemdir. İşletmelerin politikalarını açıklayan bu mektuplar aracılığıyla işletme tarafından benimsenmeyen davranışları öğrenen satıcı hile olayına karışmaktan kurtulabilir hatta gerçekleştirilmiş hile

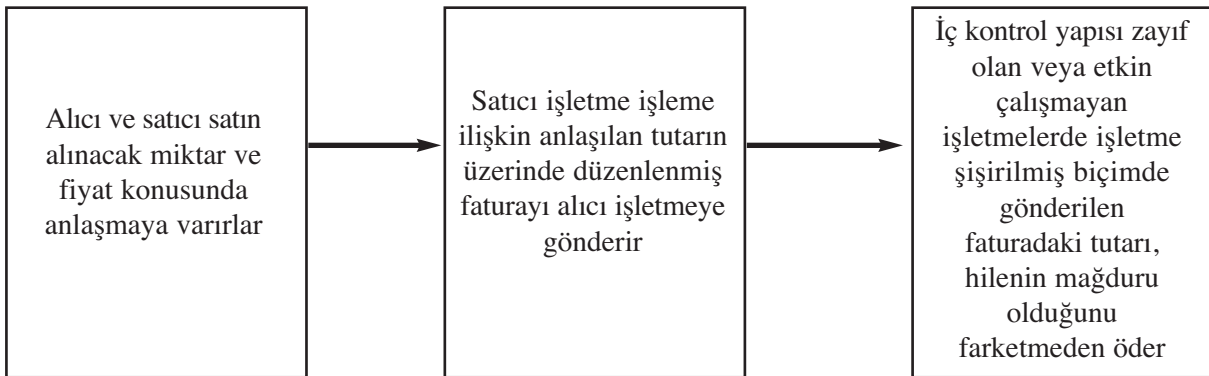
olaylarının ortaya çıkarılmasına katkıda bulunabilir.¹⁴

3. Satıcılar Tarafından Gerçekleştirilebilen Hileler

Satıcılar tarafından mal ve/veya hizmet satın alan işletmelere karşı gerçekleştirilebilen hileler temelde beş şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bunlar, satılan malın, önceden satıcı ile alıcı tarafından anlaşmaya varılan tutarın üzerinde faturalandırılması (faturanın şişirilmesi), anlaşmaya varılan kaliteden daha düşük kaliteli mal gönderilmesi, aynı satış işlemi için birden fazla kez faturalandırılma yapılması, satıcının faturada belirtilen malı eksik teslim etmesi ve gerçekte sipariş veya sevk edilmemiş mallar için fatura düzenlenmesidir.

3.1. Satılan Malı Yüksek Olarak Faturalandırma

Yüksek faturalama hilelerinde faturalar satıcılar tarafından özellikle şişirilerek (Kovacich, 2008, 117) mal ve hizmetler için, önceden alıcı işletme ile anlaşılmış olan fiyatın üzerinde bir tutar içeren faturanın kesilmesi ve işletmeye gönderilmesi şeklinde gerçekleşir. İşletme içi kontrolleri yetersiz olan alıcı işletme, yüksek tutarlı faturayı alır ve bir hilenin mağduru olduğunu farketmeden ödeme işlemini gerçekleştirir.

¹⁴ Albrecht, W.Steve ve Albrecht, Chad O., a.g.e., s. 94-95.

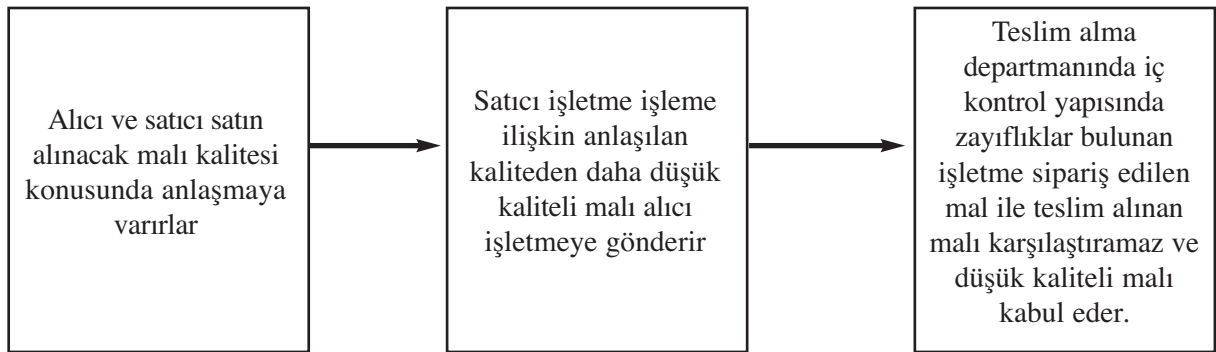
Bir diğer yöntem de önceden bir sözleşme ile fiyatı belirlenmiş olan malların gönderimi sırasında satıcının malları partiler halinde yollayarak sözleşmede yer alan fiyatın dışında fiyatlandırma yapılmasıdır.¹⁵

Mala ilişkin fiyat artışlarının dört yıl üst üste %30'un üstünde olması satıcının sattığı malı yüksek faturalamasına ilişkin bir kırmızı bayrak olarak kabul edilebilir.¹⁶

3.2. Düşük Kaliteli Mal Gönderme

Alıcı ile satıcı gerçekleştirdikleri anlaşma ile mal/hizmet alım satımına ilişkin şartları ortaya koyarlar. Bu şartlar arasında satıcının alıcıya sunacağı mal/hizmete ilişkin kalite bilgisi de yer almaktadır. Ancak satıcı gerçekleştireceği hile ile üzerinde anlaşmaya varılan kalitedeki maldan daha düşük kalitedeki malı alıcı işletmeye gönderir.

Satıcının daha önce yapılmış anlaşmada yer alan şartlara uymayarak düşük kalitede mal veya hizmet sunması doğal olarak satıcının karlılığını artırmaktadır. Mal veya hizmeti satın alan işletme için mal veya hizmetlerinin kalitesi işletmenin bilgisi dışında düştüğünden, durum son derece zarar vericidir.¹⁷

Satıcıya geri iade edilen malların sayıca, tutarsal olarak ve ilgili satıcıdan satın alınan toplam mallara olan oranının yüksek olması, satıcıların düşük kaliteli mal gönderdiğine ilişkin kırmızı bayrak olarak kabul edilebilir.¹⁸

3.3. Aynı Satış İşlemini Birden Fazla Kez Faturalandırma

İşletmenin satıcılardan almış olduğu mal/hizmete ilişkin satıcılar tarafından birden fazla kez fatura kesilip her seferinde sanki yeni bir işlem yapılmış gibi işletmenin tekrar ödeme yapmasına neden olma şeklinde gerçekleştirilir.

¹⁵ Greene, 2003, <http://www.fraud-magazine.com/article.aspx?id=4294967859> Erişim Tarihi:18.11.2012.

¹⁶ Albrecht, Conan C. ve Albrecht, W. Steve ve Dunn, J. Gregory, "Conducting a Pro-Active Fraud Audit: A Case Study", *Journal of Forensic Accounting*, June-December 2000, Vol. 2, s. 207.

¹⁷ Coenen, Tracy, a.g.e., s. 88.

¹⁸ Albrecht, Albrecht, Dunn, a.g.e., s. 207.

Böyle bir durum herhangi bir ödemenin ertelenmesi durumunda, satıcı tarafından yanlışlıkla ikinci bir fatura gönderilmesi ve her ikisinin de ödenmesi ile hemen hemen her işletmede ortaya çıkabilir. Bu durum tamamen hatadan kaynaklanır. Sonuçta da durumun farkedilmesinin ardından fazla yapılan ödeme hemen alıcı işletmenin hesabına geri iade edilerek işlem düzeltilir.¹⁹

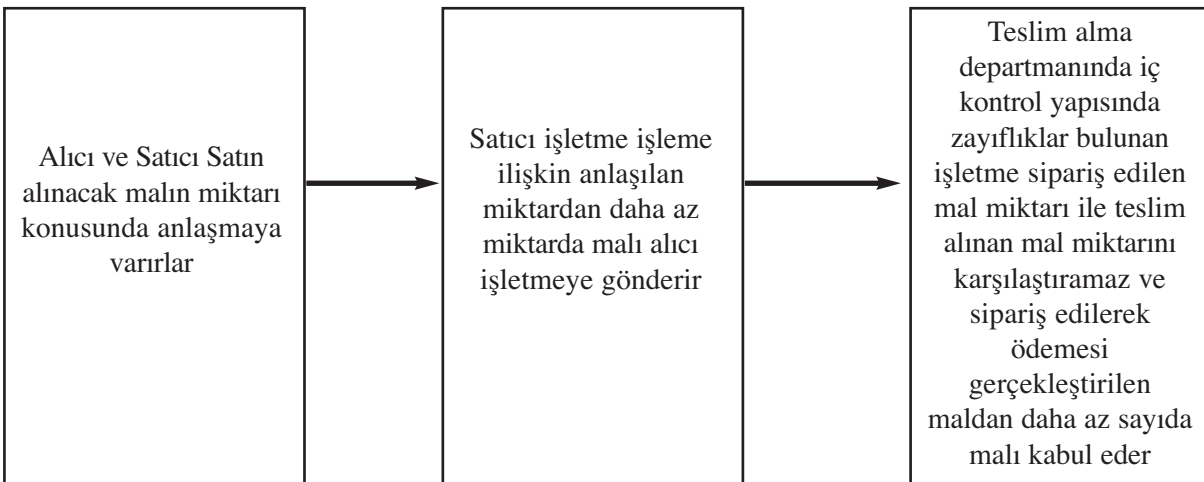
Ancak satıcılar tarafından gerçekleştirilen bu işlem kasıtlı biçimde haksız bir kazanç elde etme amacı ile de yapılmakta ve bu durum hileyi ortaya çıkarmaktadır.

Aynı sıra numarasına ait birden fazla fatura bulunması, aynı güne ilişkin aynı tutarda aynı satıcıya ait belgeler bulunması, aynı mal tanımına

ilişkin çok sayıda fatura bulunması bu tip hilelerde kırmızı bayraklardır.²⁰

3.4. Satıcının Faturada Belirtilen Malı Eksik Teslim Etmesi

Satıcı ile alıcı arasında yapılan sözleşme içeriğinde, satıcının alıcıya teslim edeceği malların miktarı belirtilmektedir. Faturalama sürecinde alıcı tarafından ödenecek tutar ise sözleşmede belirtilen tutar ve miktar bilgisine dayalı olarak ortaya çıkacaktır. Bu şekilde gerçekleştirilen hilede, satıcı önceden üzerinde anlaşmaya varılan mal miktarından az miktarda malı işletmeye gönderir. Ancak işletmeden mala ilişkin tahsil ettiği tutar göndermesi gereken mal miktarı üzerinden hesaplanan tutardır.

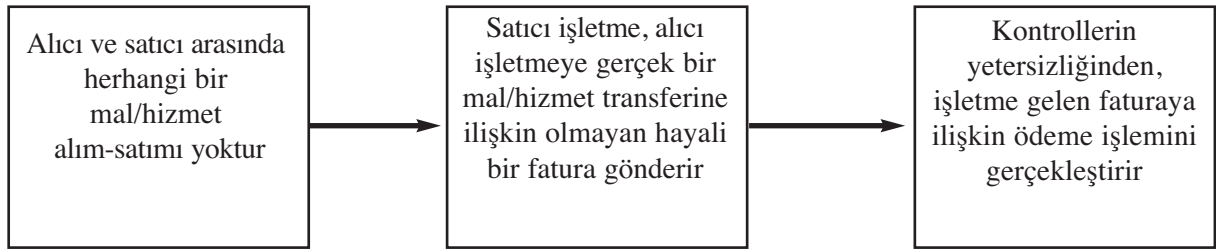
¹⁹ Silverstone, Howard ve Davia, Howard R., **Fraud 101 Techniques and Strategies For Detection**, 2nd edition, John Wiley and Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2005, s. 72-73.

²⁰ Albrecht, Albrecht, Dunn, a.g.e., s.207.

Kalite açısından bir problem yaşanmadığı durumda, malın satın alınması için ödeme yapılan tutar, satın alma işlemi sonrasında işletmeye gönderilen malların değerinden yüksek ise malların eksik teslim edildiğine ilişkin bir kırmızı bayrağın mevcut olduğu söylenebilir.²¹

3.5. Sipariş veya Sevkedilmemiş Mallar İçin Fatura Düzenleme

Gerçek anlamda mevcut olmayan bir satış işlemine ait hayali bir faturanın ödenmek üzere alıcı konumundaki işletmeye gönderilmesi ve bu işleme bağlı alıcı işletmenin bir ödeme yapmasının sağlanması şeklinde gerçekleştirilen bir hiledir.²²

Özellikle satıcıdan gelen faturaların sıra numarasının birbirini takip eden niteliğinin bulunması gerçek anlamda bir mal gönderimi yapılmadan yalnızca fatura gönderiliyor olmasına ilişkin bir kırmızı bayrak olarak kabul edilebilir.²³ Sıra numaralarının birbirini takip etmesi, satıcının alıcı işletme dışında hiçbir müşterisi bulunmaması ve fatura göndermesini gerektirebilecek başka işlem yapmamış olması anlamına gelmektedir.

4. Satıcı Hilelerine Karşı Alınabilecek Önlemler

İç kontrol yapısının zayıf olması, eleman alımında dürüstlük ve bağlılığın dikkate alınmıyor olması, çalışanların finansal amaç ve hedefler doğrultusunda baskı altına sokulması sonucu iyi yönetilememesi ve işletmenin bulunduğu sektörün bu tip hilelere ilişkin bir geçmişinin olması, işletmeleri bu tip hilelere daha açık hale getirir. Bunların dışında, çalışanların üstesinden gelemedikleri finansal sorunların bulunması da işletmelerde hileye olan yatkınlığı artırıcı niteliktedir.²⁴

Bu noktada alınabilecek en kilit önlemler işletmenin iç kontrol yapısı ile ilgili olacaktır. İç kontrol yapısı içerisinde görevler çalışanlar arasında, işletme büyüklüğü dikkate alınarak meydana gelebilecek hata ve hileleri ortaya çıkarabilecek biçimde dağıtılmalıdır.²⁵ İşletmenin satın alma süreci içerisinde bazı çalışanların satıcılar ile işbirliği içerisine girerek hile olayına karışma ihtimalini azaltabilmek için işlet-

²¹ Albrecht, Albrecht, Dunn, a.g.e., s.207.

²² Kovacich, Gerald L., **Fighting Fraud**, Elsevier Academic Press, USA, 2008, s.117.

²³ Albrecht, Albrecht, Dunn, 2000, s. 207.

²⁴ Singleton, Tommy ve Singleton, Aaron ve Bologna, Jack ve Lindquist, Robert, a.g.e.,s.65-66.

²⁵ Bozkurt, Nejat, **Muhasebe Denetimi**, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2000, s.127.

mede satın alma talebini gerçekleştiren, satın alma işlemini onaylayan, malların teslim alınmasını gerçekleştiren ve ödeme işlemlerini gerçekleştiren kişilerin birbirinden farklı kişiler olması önemlidir.²⁶ Satıcılar ile direkt ilişki içerisinde bulunan işletme çalışanlarının hileli işlemlere ilişkin eğitilmiş olmaları önemlidir. Bu eğitim verilirken hile yapan kişilerin işletmelerden çalmak için sık kullandığı hile yöntemlerine karşı bilinç kazandırılması önemlidir.²⁷ Ayrıca tüm çalışanların işletmenin satın alma prosedürleri hakkında bilgi sahibi olduğuna ilişkin bir belge imzalaması ve yılda bir kez satıcılar ile ilişkilerini açıklamaları beklenmektedir. Bir işletme politikası olarak satıcılardan gelen tüm hediyelerin yasaklanması ve işletmede hile olaylarının asla hoşgörü ile karşılanmayacağını tüm çalışanlara bildirilmesi gereklidir.²⁸

Satın alma sürecinde hile potansiyeli yüksek noktalarda sıkı kontrollerin bulunması satıcılar tarafından gerçekleştirilecek hilelere en büyük engeli teşkil ederler. Aşağıdaki şekilde de gösterildiği gibi²⁹, satıcılar tarafından gönderilen malların işletmeye ulaşması üzerine işletmenin gelen mallara ilişkin sevki irsaliyesinin, satın alma talepleri ile karşılaştırılması, gerçek anlamda işletmenin sipariş etmediği malların işletme tarafından teslim alınmasının önüne geçilmesi açısından önemli bir kontroldür. Bu aşamada bir satın alma talebine istinaden mallar sevk edildiy-

se, gelen malların niteliği, miktarı ve kalitesi incelenir. Bu şekilde bir talebin bulunmaması durumunda malların satıcıya geri yollanması gereklidir. İkinci kontrol ise teslim alınan mallara ilişkin miktar bilgisinin sisteme girilmesi noktasındadır. Bilgisayara dayalı çalışan sistemlerde malları teslim almadan sorumlu kişinin, satıcı tarafından gönderilen mal miktarının sisteme girişini gerçekleştirirken, satın alma talebinde kaç birim mal sipariş edildiğini görmeden, sisteme gelen mal miktarını girmesi de önemli bir kontroldür. Bu kontrol teslim alma noktasında çalışan kişiye yönelik konulur ve kişinin teslim aldığı mal miktarını saymasını ve miktar hakkında emin olmasını gerektirir. Bu noktaya kadar bir sorun yoksa bu noktadan sonra işlem muhasebe departmanına gider.

Pek çok işletmedeki temel süreçte bilgiler üç farklı kaynaktan gelmektedir. Bunlar, satın alma departmanından gelen satın alma talebi, teslim alma departmanından gelen, teslim alma belgeleri ve satıcıdan gelen faturadır. Muhasebe departmanı bu üç belgeyi karşılaştırarak ödemenin yapılmasında bir sakınca olup olmadığını incelemelidir. Bu üç belgenin birarada bulunduğu tek nokta muhasebe departmanı olduğundan, ödeme yapılmadan önce bu karşılaştırmanın hassasiyetle gerçekleştirilmesi önemlidir.³⁰ Eğer karşılaştırma sonucunda bir farklılık ile karşılaşılıyor ise ödeme işlemi gerçekleştirilir.

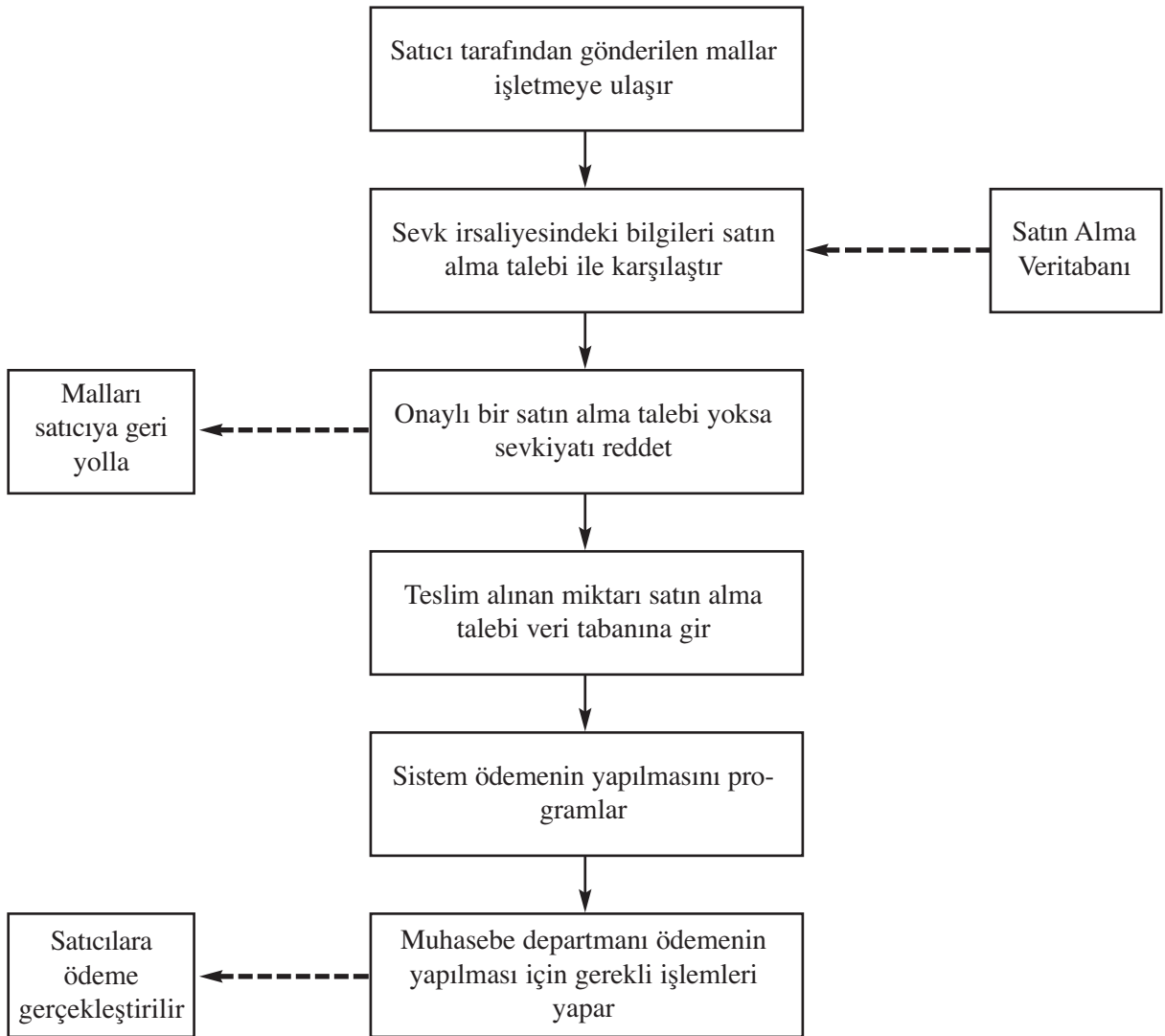
²⁶ Bozkurt, a.g.e., 2009, s.242-243.

²⁷ Goldmann, Peter D. ve Kaufman, Hilton., **Anti-Fraud Risk and Control**. Wiley Hoboken, New Jersey, 2009, s. 105 ; Gordon, Kathryn ve Miyake, Maiko, "Business Approaches to Combating Bribery: A Study of Codes of Conduct", **Journal of Business Ethics**, December 2001, Volume 34, Issue 3-4, s. 172)

²⁸ Tackett, James A., Bribery and Corruption, **The Journal of Corporate Accounting & Finance**, Mayıs-Haziran 2010, Vol 21, Issue 4, s. 7.

²⁹ Bragg, Steven M., **Accounting Best Practices**, 6th edition, John Wiley&Sons Inc, Hoboken, New Jersey, 2010, s.24.

³⁰ Bragg, Steven M., **Accounting Best Practices**, 6th edition, John Wiley&Sons Inc, Hoboken, New Jersey, 2010, s.19.

İşletmelerin satıcı hileleri nedeniyle mağdur olmamak için, potansiyel satıcılarını önceden tanıyabilmesi, satıcı tarafından sağlanan mal veya hizmetlere ilişkin özellikleri ve tam tanımları bilmesi gereklidir. İşletmenin satın alacağı malların teslim tarihleri, her ürün ve hizmet için fiyat bilgileri, satıcının resmi adı, adresi, satıcının iş geçmişi ve finansal durumuna ilişkin bilgi ve

satıcı firmaya bağlı taşeronlar varsa herbirine ilişkin bilgiye sahip olunması, işletmenin zarar görmesinin önüne geçilebilmesi açısından önemlidir.³¹

Bunun dışında, özellikle fiyatlandırma konusunda satıcılarca gerçekleştirilecek hilelerin engellenebilmesi için alınabilecek bir önlem daha bu-

³¹ Zack, Gerard M., **Fraud and Abuse in Nonprofit Organizations: A Guide to Prevention and Detection**, Wiley Hoboken, New Jersey, 2003, s.130.

lunmaktadır. Bu da işletmelerin kendilerine mal satan işletmeleri denetletmesidir. Bu yöntem işletmenin çalışanlarından herhangi birisinin satıcılardan rüşvet aldığına ilişkin belirtilerin satıcı işletmenin kayıtlarında görülebilme ihtimaline karşı oldukça iyi bir yöntemdir. Alıcı işletmedeki çalışana rüşvet olarak verilen tutarlar çoğu zaman satıcı işletmenin kayıtlarında danışmanlık hizmeti olarak yer alır.³² Denetim süreci, bir satıcı ile bir alıcının maliyet üzerine belirli bir oranda kar koyarak fiyatlandırma yapılması konusunda anlaşmış olmaları durumunda, satıcının, alıcıya gönderilmek üzere ürettiği malların maliyetlerini doğru olarak hesaplandığına ve bu konuda alıcının bir hilenin kurbanı olmadığına karar verilebilmesi açısından önemlidir. Ancak burada bu denetimin gerçekleştirilebilmesi için, satıcı bir işletmenin böyle bir denetime izin vermesinin sağlanması gereklidir. Bu izin süreci, sözleşme yapılırken, alıcının böyle bir denetim hakkının bulunduğu dair maddeyi içeren sözleşmenin satıcıya imzalatılması ile aşılabılır.^{33,34}

Hileye ilişkin satıcının onaylanması sürecinde alınabilecek maliyet açısından nispeten düşük tedbirler hilelerdeki fırsat unsurunu azalttığından, hilenin ortaya çıkışının engellenebilmesi açısından önemlidir.³⁵ Onaylı satıcı listesi oluşturulması, mallarda fiyat ve miktar değişiklikleri bulunması durumunda satıcıdan yazılı açıkla-

malar talep edilmesi önemli ipuçları sunacaktır. İşletmelerde satın alım süreçlerini inceleyebilecek iç denetçilerin bulunması da oldukça caydırıcıdır.³⁶ Ayrıca yeni bir satıcının siteme girişinin yapılması sırasında ve satıcı dosyasında güncelleme yapıldığı esnada, uygun kontroller ve görevlerin ayrılığı ilkesinin uygulanması ile birlikte hilenin meydana gelme olasılığı azaltılacaktır.³⁷ Mevcut satıcıların da işletmeye ait bazı satın alma kurallarına uymasının sağlanması gerekmektedir. Örneğin satıcının işletmenin gönderdiği mallara ilişkin gelen sevk irsaliyesine, siparişe ilişkin satın alma sipariş formunun numarasını yazmasının sağlanması teslim alma departmanının çalışması açısından büyük bir fayda sağlayacaktır.³⁸

Bir diğer yöntem de satıcılara gerçekleştirilecek olan ödemenin satıcılardan gelen faturaya değil satın alma talebine göre şekillendirilmesidir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için işletmenin sistemlerinin satıcı tarafından faturada yer verilecek her türlü vergiyi de hesaplayabilir nitelikte olması gerekmektedir.³⁹

5. Satıcı Hilelerinin Ortaya Çıkarılması

Satıcı hilelerine ilişkin kırmızı bayraklar genel olarak incelendiğinde, faturalar üzerinde dikkat çeken çeşitli anormallikler bulunur. Burada çoğu zaman orijinal belgeler yerine fotokopi belgeler sisteme dahil edilmiştir. Faturaların kesiliş

³² Wells, Joseph T., "Corruption: Causes and Cures", Journal of Accountancy, Nisan 2003, Vol. 195, Issue 4, s.51.

³³ David G., "Vendor Fraud: Finding Deals Gone Awry", The White Paper, Vol. 16, No.5, Eylül-Ekim 2002. <http://www.fraud-magazine.com/article.aspx?id=4294968224&Site=ACFEWEB> (Erişim Tarihi: 22.12.2012)

³⁴ Turner, Leslie ve Weickgenannt, Andrea, **Accounting Information Systems: Controls and Processes**, John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey, 2009, s.86.

³⁵ Trainor, Charles K., 2009, 43.

³⁶ Tackett, James A., 2010, 7.

³⁷ Schaeffer, Mary S., **Fraud in Accounts Payable: How to Prevent It**, John Wiley & Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2008, s.107.

³⁸ Bragg, Steven M., a.g.e., s.24.

³⁹ Bragg, Steven M., a.g.e., s.25.

günlerine ilişkin bir süreklilik durumu mevcut ise bu durum dikkat çekicidir. Satın alınan ürüne ilişkin tanımda ve miktar bilgisinde belirsizlik olması ve bir satın alma işlemine ilişkin çok sayıda fatura kesilmesi de inceleme yapılmasını gerektiren bir durumdur. İşletmede satıcıya ilişkin herhangi bir kayıt bulunmaması, satın alınan mala ilişkin bir satın alma emri, teslim belgesi düzenlenmemiş olması ya da fatura tarihinden sonra düzenlenmiş olması, satıcı tarafından faturalanan miktarın, satın alma emrindeki miktardan yüksek olması gibi hususlar dikkate alınmalıdır.⁴⁰ O halde satıcı hileleri konusunda araştırma yapan kişiler öncelikle belgeleri incelemelidirler. Belgelerde eksiklik olup olmadığı ve kayıp belgelerin bulunup bulunmadığı ve belgeler üzerinde değişiklik bulunup bulunmadığı konularında çalışmalıdırlar. Tarihler ile ilgili bir karışıklık bulunup bulunmadığına dair inceleme de yapılmalıdır.⁴¹

İhbar hatları da satıcı hilelerinin ortaya çıkartılması konusunda önemli bir rol üstlenir.⁴² İşletmenin çalışanları, satıcı ile işbirliği yaptığı düşünülen kişi veya kişileri ihbar ederek olayın önce işletme içerisindeki kısmının ortaya çıkmasını buradan hareket ile satıcı ile ilgili olan kısmının da yakalanmasını sağlayabilirler.

Hilelerin ortaya çıkarılabilmesi için denetçilerin işlemlere ilişkin rakamlara göz gezdirmeleri önemlidir. 5, 10, 25 ve 100'ün katları olan yuvarlak rakamlar dikkat çekicidir. Bu tip tutarların şansa dayalı biçimde ortaya çıkma olasılıkları var olsa da, bu oran düşüktür. Böyle yuvarlak

rakamlar ya makul fiyatlandırma kararlarının sonucunda ortaya çıkmakta ya da gerçekleştirilmiş hileli işlemlere işaret etmektedir.⁴³

Bu tip hilelere karşı işletmeler, satıcılara ilişkin dosyaları adres benzerliklerine karşı tarayarak aynı adresin iki farklı satıcıya ait olup olmadığını inceleyebilirler. İşletme kendi çalışanlarının isimleri ile benzerlik gösteren satıcı ismi olup olmadığını araştırabilir. Doğrulama işlemlerine yüksek önem verilerek, satın alma emirleri eksik olmasına karşın faturası bulunan işlemler ve bu işlemlere ilişkin kayıtlar incelemeli, satıcılardan gelen faturaların çift olup olmadığını, birbirini takip eder nitelik taşıyıp taşımadığı, varsa aynı tarih ve tutarlı işlemleri içerip içermediği incelenmelidir.⁴⁴

İşletmenin satıcılarına ve satış hacimlerine ilişkin kayıtların sınıflandırılması ile işletme herhangi bir satıcıdan gerçekleştirilen alımlarda ciddi bir değişim olup olmadığını gözlemleyebilir. Toplam satın alım işlemleri azalıyor olmasına karşın, satıcılardan herhangi birisine ilişkin alımlarda artış gözlemleniyor ise durum dikkat çekici olarak nitelendirilmeli, olası bir hileye ilişkin bir kırmızı bayrak olarak kabul edilmeli ve araştırılmalıdır. Bunun dışında ilgili satıcının işletmeye satışını gerçekleştirdiği ürünün fiyatının diğer işletmelerin ürünlerinin fiyatlarından çok daha hızlı artış göstermesi de bir kırmızı bayrak olarak kabul edilebilir. Tüm bu hile belirtilerine bir de ilgili satıcının göndermiş olduğu ürünlere ilişkin şikayetlerin de eklenmesi durumun ciddiyetini ortaya koyacak belirtiler-

⁴⁰ Vona, Leonard W., **Fraud Risk Assessment: Building a Fraud Audit Program**, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2008, s. 24-25.

⁴¹ Coenen, Tracy, a.g.e., s. 90-91.

⁴² Tackett, James A., a.g.e., s.7.

⁴³ Lanza, Richard B., **Proactively Detecting Occupational Fraud Using Computer Audit Reports**, The IIA Research Foundation, Florida, 2003, s. 23. ; Coderre, a.g.e, s.68.

⁴⁴ Olsen, William P., a.g.e, s. 134.

dir. Bir işletme çalışanının satıcı ile anlaşarak bir hile olayına karışması satın alma işlemi üzerindeki kontrolü işletmenin elinden alarak satıcıya verir. Satıcının bu kontrolü ele geçirmesi, işletmenin satın aldığı ürün fiyatlarındaki artış, ilgili satıcıya ilişkin satış hacminde kalitesinde bir düşüş ile sonuçlanır. Bu noktada bu değişimler yalnızca birer kırmızı bayraktır. Bunların bulunması işletmede çalışan herhangi birinin satıcıyla birlikte hile yaptığına ilişkin kesin kanıt oluşturmaz yalnızca incelenmesi gerekli bir durumun varlığını gösterir.⁴⁵

İşletmede çalışanın rüşvet aldığına ilişkin en büyük ipuçları ise genellikle mallarında kalite, fiyat ve performans açısından problemi olmamasına karşın sürekli malları reddedilen oldukça kızgın satıcılardan gelir. Çalışanın satıcılar ile anlaşmalı olduğu ve bunun sonucunda rüşvet aldığına ilişkin bir diğer belirti de çalışanın yaşam koşullarında meydana gelen artıştır. Çalışanın aldığı ücretin ve ailesel kaynaklarının ötesinde bir yaşam sürdürmeye başlaması ve satıcılar ile iyi sosyal ilişkiler içerisinde bulunması rüşvete ilişkin belirtiler arasındadır. İşletmenin satın aldığı mal veya hizmetler için normalin üstünde fiyatlar ödüyor olması, satıcının gönderdiği ürünlerin standardın altında olmasına karşın ticari ilişkilerin devam etmesi, alıcı tarafından teslim alınan malların gözden geçirilme işleminden kaçınılması amacıyla sevkiyat işlemlerinin küçük gruplar halinde gerçekleştiriliyor olması ve işletmenin mal veya hizmet alımlarının büyük bir kısmının tek bir satıcıdan gerçekleştirili-

yor olması gibi durumlar işletme çalışanları ile satıcıların işbirliği içerisinde olma ihtimallerini arttırmaktadır. Rüşvete ilişkin ortaya çıkarma süreci, iş rotasyon programları sayesinde ve görevlerin ayrılığı ilkesinin uygulanması ile satıcıyı kabul ederek sözleşmeleri yapma faaliyeti ile faturaları onaylama işlevlerinin birbirinden ayrılması şeklinde gerçekleştirilebilir. ^{46,47,48,49}

6. SONUÇ

Satıcı hileleri, özellikle iç kontrol yapısı yetersiz olan ve/veya etkin çalışmayan işletmelere ciddi zararlar verebilmektedir. İşletmenin dışından gerçekleştirildiklerinden ortaya çıkarılmaları da pek kolay olamamaktadır.

Satıcı hilelerinin önlenmesi için işletmenin bir satıcıyı kayıtlı satıcı listesine dahil etmeden önce satıcı işletmenin etik kurallara ilişkin bir politikası bulunup bulunmadığını incelemesi, satıcı işletmenin çalışanların hileli eylemlere katılma ihtimalini ölçümleyebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bunun dışında belirli bir süre faal olmayan satıcıların da satıcı listelerinden çıkarılması işletmede ortaya çıkabilecek karmaşıklık önleyecek hilelerin ortaya çıkabilmesi için istenen zemini ortadan kaldıracaktır.

Satıcı hilelerinin büyük bir çoğunluğu iyi kurulmuş bir muhasebe bilgi sistemi ve iç kontrol yapısı ile önenebilir. İç kontrol yapılarında işletmenin alım sürecindeki kontrollerin iyi tasarlanması durumunda satıcılar tarafından hile gerçekleştirilmesi ihtimali azalacaktır. Mal siparişine

⁴⁵ Albrecht, W.Steve ve Albrecht, Chad O., a.g.e., s.144-145.

⁴⁶ Singleton, Tommy ve Singleton, Aaron ve Bologna, Jack ve Lindquist, Robert, a.g.e., s.21.

⁴⁷ Singleton, Tommy ve Singleton, Aaron ve Bologna, Jack ve Lindquist, Robert, 2006, s.135.

⁴⁸ Tackett, James A., a.g.e., s.6.

⁴⁹ Christensen Jo Ann ve Byington, J. Ralph, "The Computer: An Essential Fraud Detection Tool", **The Journal of Corporate Accounting & Finance**, Temmuz-Ağustos 2003, Volume 14, Issue 5, s.25.

ilişkin bilgilerin (manuel ya da bilgisayar aracılığı ile işleyen sistemlerde) teslim alma departmanı tarafından mal mevcudu belirlendikten sonra görüntülenebilmesi ve gereken karşılaştırmanın sağlanması, satıcının malı eksik veya olması gerekenin altında bir kalitede gönderdiği durumda işletme tarafından teslim alınması engellenecektir. Hiç sipariş edilmemiş ve işletmeye sevk edilmemiş mallara ilişkin teslim alma departmanına bir bilgi gelmeyeceğinden bu malların teslim alındı onayı bulunmayacağından, işletmenin bu tip gerçeğe dayalı olmayan faturalara ilişkin ödeme yapmasının önüne geçilir. İşletme ile satın alma süreci öncesinde yapılan anlaşmalarla kabul edilen birim fiyat ve alınacak miktar bilgilerinin, satıcıya ödeme yapılmadan önce gelen faturada yer alan bilgiler ile uyumlu olup olmadığının karşılaştırması da yapılmalı, şüphirilmiş olarak gönderilen faturaların işletmelerce farkında olunmadan ödenmesinin önüne

geçilmesi gereklidir. Ayrıca muhasebe bilgi sistemindeki yapılanma satıcılara yapılan ödemelerin hemen kayıt altına alınarak, satıcılar tarafından hileli biçiminde mükerrer ödeme alma amacıyla aynı satış işlemine ilişkin gönderilen faturaların tekrar tekrar ödenmesine engel olacak biçimde işletilmelidir.

Tüm bu kontrollerin konmasının dışında işletme çalışanlarının satıcılar ile işbirliği yaparak hileli eylemlere karışması durumuna karşı işletmede tüm çalışanlarca onaylaması ve benimsenmesi gereken kurum kültürü ve etik politikalar oluşturulmalı ve bu politikalar işletmenin satıcıları ile paylaşılmalıdır. Böyle bir uygulama satıcılar da işletme yönetimince benimsenen kurallar konusunda bir farkındalık yaratacak ve hilelerin bir kısmının önüne geçilmesi konusunda fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Albrecht, W.Steve ve Albrecht, Chad O., **Fraud Examination**, Thomson South Western, USA, 2003.
- Albrecht, Conan C. ve Albrecht, W. Steve ve Dunn, J. Gregory, “Conducting a Pro-Active Fraud Audit: A Case Study”, **Journal of Forensic Accounting**, June-December 2000, Vol 2., s. 203-218.
- Banks, David G., “Vendor Fraud: Finding Deals Gone Awry”, The White Paper, Vol. 16, No.5, Eylül-Ekim 2002. <http://www.fraud-magazine.com/article.aspx?id=4294968224&Site=ACFEWEB> (Erişim Tarihi: 22.12.2012)
- Bozkurt, Nejat, **İşletmelerin Kara Deliği Hile Çalışan Hileleri**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2009.
- Bozkurt, Nejat, **Muhasebe Denetimi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2000.
- Bragg, Steven M., **Accounting Best Practices**, 6th edition, John Wiley & Sons Inc, Hoboken, New Jersey, 2010.
- Christensen Jo Ann ve Byington, J. Ralph, “The Computer: An Essential Fraud Detection Tool”, **The Journal of Corporate Accounting & Finance**, Temmuz-Ağustos 2003, Volume 14, Issue 5, s. 23–27.
- Coderre, David, **Fraud Analysis Techniques Using ACL**, John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey, 2009.
- Coenen, Tracy, **Essentials of Corporate Fraud**, John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey, 2008.
- Elder, Randal J. ve Beasley, Mark S. ve Arens, Alvin A., **Auditing And Assurance Services**, 13th edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2010.
- Goldmann, Peter D. ve Kaufman, Hilton., **Anti-Fraud Risk and Control**. Wiley Hoboken, New Jersey, 2009.
- Gordon, Kathryn ve Miyake, Maiko, “Business Approaches to Combating Bribery: A Study of Codes of Conduct”, **Journal of Business Ethics**, December 2001, Volume 34, Issue 3-4, s. 161-173.
- Greene, Craig L., Audit Those Vendors, The White Paper, Mayıs-Haziran 2003, Vol.17, No.3, <http://www.fraud-magazine.com/article.aspx?id=4294967859> (Erişim Tarihi: 18.11.2012).
- Kovacich, Gerald L., **Fighting Fraud**, Elsevier Academic Press, USA, 2008.
- Lanza, Richard B., **Proactively Detecting Occupational Fraud Using Computer Audit Reports**, The IIA Research Foundation, Florida, 2003.
- Magal, Simha R. ve Word, Jeffrey, **Integrated Business Processes with ERP Systems**, John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey, 2012.
- Olsen, William P., **Anti-Corruption Handbook : How to Protect Your Business in the Global Marketplace**, Wiley Hoboken, New Jersey, 2010.
- Regan, David O’, **Auditor’s Dictionary**, John Wiley & Sons Inc. Hoboken, New Jersey, 2004.
- Silverstone, Howard ve Davia, Howard R., **Fraud 101 Techniques and Strategies For Detection**, 2nd edition, John Wiley and Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2005.
- Silverstone, Howard ve Sheetz, Michael, **Forensic Accounting and Fraud Investigation for Non-Experts**, John Wiley & Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2007.
- Singleton, Tommy ve Singleton, Aaron ve Bologna, Jack ve Lindquist, Robert, **Fraud Auditing and Forensic Accounting**, 3rd edition, John Wiley & Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2006.
- Schaeffer, Mary S., **Essentials of Accounts Payable**, John Wiley & Sons Inc, New York, 2002.
- Schaeffer, Mary S., **Accounts Payable : A Guide to Running an Efficient Department**, Institute of Management and Administration (IOMA), Wiley Hoboken, New Jersey, 2004.
- Schaeffer, Mary S., **Fraud in Accounts Payable: How to Prevent It**, John Wiley & Sons Inc Hoboken, New Jersey, 2008.

Tackett, James A., Bribery and Corruption, **The Journal of Corporate Accounting & Finance**, Mayıs-Haziran 2010, Vol 21, Issue 4, s. 5-8.

Trainor, Charles K., “Vetting Your Vendors”, **American School Board Journal**, Temmuz 2009, Vol. 196, Issue 7, s. 42-43.

Turner, Leslie ve Weickgenannt, Andrea, **Accounting Information Systems: Controls and Processes**, John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey, 2009.

Vona, Leonard W., **Fraud Risk Assessment: Building a Fraud Audit Program**, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2008.

Wells, Joseph T., “Corruption: Causes and Cures”, **Journal of Accountancy**, Nisan 2003, Vol. 195, Issue 4, s.49-52.

Zack, Gerard M., **Fraud and Abuse in Nonprofit Organizations: A Guide to Prevention and Detection**, Wiley Hoboken, New Jersey, 2003.